

Redovisning av det särskilda ansvaret som sektorsmyndighet inom handikappområdet

Uppdraget

Genom regeringsbeslut (S2008/8697/ST) fick Kulturrådet den 23 oktober 2008 i uppdrag att lämna en redovisning av de insatser som genomförts inom kultursektorn, beskriva utvecklingen inom myndighetens sektorsansvar och därvid särskilt beakta resultatet av uppsatta mål och etappmål samt göra en bedömning av fortsatta behov och prioriteringar av insatser på området

Uppdraget ska genomföras i nära samarbete med myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam) och rapporteras till regeringen senast den 31 mars 2009.

Sammanfattning

Under åren 1998-2008 har insatser gjorts för att höja kompetensen hos kulturinstitutionerna och det fria kulturlivet när det gäller tillgänglighetsarbetet och stärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar att ta del av kultur. Ett stort antal av kulturlivets institutioner och organisationer har besökts av Kulturrådets medarbetare som ansvarar för tillgängligheten inom de olika kulturområdena. För många institutioner har detta fungerat som en upptakt för det egna strategiska tillgänglighetsarbetet.

Sektorsansvaret

Kulturrådet har informerat kulturlivet om de handikappolitiska målsättningarna i syfte att driva på utvecklingen inom kultursektorn. Detta har bland annat skett vid ett stort antal seminarier, konferenser och vid övriga kontakter med kulturlivet. Kulturrådet har disponerat särskilda medel för bidrag och andra insatser för ökad tillgänglighet. Successivt har även rådets övriga bidragsmedel kommit att genomsyras av de handikappolitiska målen, vilket har inneburit en ökad kunskap för Kulturrådets medarbetare både vad gäller metod och tillämpning.

Samarbete med handikapprörelsen

Kulturrådet har samrått med handikapporganisationerna när det gäller utveckling av projektidéer, utbildningar och förslag till strategiska satsningar för ökad tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning. Kulturrådet har i sin bidragsgivning prioriterat ansökningar där handikapporganisationer och professionella kulturaktörer samverkar.

Samordning och stöd (Handisam)

De återkommande temamöten som Handisam inbjudit till har gett kunskap om hur de olika sektorsmyndigheterna arbetar för att öka tillgängligheten inom sina områden. Detta har varit ett stöd för Kulturrådets eget strategiska utvecklingsarbete.

Insatser och resultat

Mellan 1998-2008 har Kulturrådet genomfört en rad insatser för att höja kompetensen hos kulturaktörerna och stärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar att ta del av kultur. För många institutioner har dessa insatser fungerat som en upptakt för det egna strategiska tillgänglighetsarbetet. Det pågår ett omfattande arbete för att öka tillgängligheten till kulturen, men analysen av en nyligen genomförd enkätundersökning, genomgång av redovisningar och övrig dialog med kultursektorn, pekar på att det finns åtskilligt mer att göra för att kulturlivet ska bli fullt tillgängligt.

Etappmålen

Etappmålen är formulerade utifrån ett långsiktigt strategiskt arbete för ökad tillgänglighet med målet att vara uppfyllda senast 2010. Kulturrådet arbetar med att utveckla och systematisera arbetet för ökad tillgänglighet inom ramen för de uppsatta etappmålen. Etappmålen som formulerades 2002 äger fortfarande till viss del relevans och aktualitet men bör utvecklas och förnyas.

Det fortsatta arbetet

Kulturrådet ska fortsätta att bistå kulturlivet i dess arbete för att uppnå så god tillgänglighet som möjligt när det gäller information, lokaler och verksamhet enligt begreppet/synsättet *Design för alla*. Kulturrådet ska därför under 2009 utarbeta en strategi och handlingsplan för det fortsatta arbetet med att vara samlande, stödjande och pådrivande för att tillgängliggöra kulturlivet för personer med funktionsnedsättning.

Utveckling av Kulturrådets sektorsansvar

År 1997 fick Statens kulturråd i uppdrag av regeringen att göra en kartläggning och ett handlingsprogram för att främja funktionshindrades deltagande i kulturlivet. Uppdraget redovisades i rapporten *Funktionshindrades tillgång till kultur (1998:3) bilaga 1*.

I regleringsbrev för år 2002 fick Kulturrådet i uppdrag att definiera sin roll som sektorsansvarig myndighet och ta fram förslag till etappmål för myndighetens arbete för att uppfylla sin del av de handikappolitiska målen fram till 2010. I redovisningen av uppdraget definierade Kulturrådet sitt sektorsansvar till att gälla de verksamheter som ingår i myndighetens direkta ansvarsområde, med fokus på de regionala kulturinstitutionerna (dnr KUR 2002/1023) *bilaga 2*.

Kulturrådet har ett antal gånger följt upp hur tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning utvecklas. I omvärldsanalysen *Hinder och möjligheter för ökad tillgänglighet inom kulturområdet 2005* gjordes en genomgång av vad som hänt sedan 1998, då Kulturrådets förra kartläggning/omvärldsanalys i frågan lämnades till regeringen. I omvärldsanalysen vittnade kulturinstitutionerna om att strategiskt och målinriktat arbete är av största betydelse för att nå resultat. Många menade också att Kulturrådets arbete med att genomföra det nationella handikappolitiska programmet utgjorde motorn för kulturektorns satsningar på ökad tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning (dnr KUR 2005/507) *bilaga 3*.

I regleringsbrevet för 2006 fick Kulturrådet i uppdrag att, utifrån ovan nämnda omvärldsanalys, belysa för- och nackdelar med sektorsansvaret och komma med förslag till förändringar. För att få ett ännu bättre genomslag för tillgänglighetsfrågorna inom kulturektorn föreslog Kulturrådet en förändring av sektorsansvaret, vilket innebar att ansvaret breddades till att omfatta den del av kulturektorn som är helt eller delvis offentligt finansierad. Kulturrådet föreslog dock inga förändringar i etappmålen (dnr KUR 2006/6858) *bilaga 4*.

I 2007 års regleringsbrev gav regeringen Kulturrådet i uppdrag att genomföra en översyn av användningen av de särskilda medel som myndigheten har haft till förfogande sedan 1999 för att tillgängliggöra kultur för personer med funktionsnedsättning. I översynen konstaterades att projektmedlen varit ett viktigt verktyg i förändrings- och utvecklingsarbetet både på kort och på lång sikt. Generellt kan sägas att projektmedel ofta har

stor betydelse för att nya verksamheter ska kunna initieras, utvecklingsinsatser genomföras eller för att nya verksamhetsformer ska kunna utvecklas. Kulturrådet konstaterade också att projektfinansieringens baksida är att det ofta uppstår svårigheter när projekten ska fasas in i den ordinarie verksamheten och budgeten (dnr KUR 2007/1725) *bilaga 5*.

Under januari 2009 har Kulturrådet genomfört en enkätundersökning i syfte att undersöka hur tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning utvecklats. Resultatet av undersökningen visar att

det pågår ett omfattande arbete för att öka tillgängligheten, men analysen av enkätsvaren pekar på att det finns åtskilligt mer att göra för att kulturlivet ska bli mer tillgängligt. Undersökningen redovisas i *bilaga 6*.

Etappmålen

Kulturrådet formulerade 2002 fem övergripande etappmål för sitt sektorsansvar. Etappmålen äger till viss del fortfarande relevans och aktualitet men målen bör förnyas och utvecklas för att på ett bättre sätt svara mot uppgiften att vara stödjande och pådrivande i arbetet för ökad tillgänglighet.

Etappmål 1: Handlingsplaner för ökad tillgänglighet

”Kulturrådet ska föra en dialog med och stödja kulturinstitutionerna i arbetet med att ta fram handlingsplaner för att säkerställa tillgängligheten till information, lokaler och verksamhet”.

Kulturrådet har bedrivit ett systematiskt informationsarbete om den nationella handikappolitiken och om möjligheter att söka bidrag för inventeringar och kartläggningar som kan ligga till grund för det fortsatta arbetet för att tillgängliggöra verksamheten. Kulturrådet har även arbetat fram en handledning som stöd för kulturinstitutionernas strategiska arbete med att ta fram handlingsplaner.

Bedömning av måluppfyllelse

Flertalet landsting/huvudmän för kulturinstitutionerna har numera någon form av måldokument för ökad tillgänglighet till information, lokaler och verksamhet. Konkreta handlingsplaner med åtgärder och prioriteringar finns

också på många institutioner men är sällan tillräckligt väl kopplade till verksamhetsplanering och budget.

Etappmål 2: Informationsinsatser

”Kulturrådet genomför både skriftliga och muntliga informationsinsatser om målen i regeringens handikappolitik och om Kulturrådets arbete för ökad tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning. Detta arbete ska pågå kontinuerligt fram till 2010”.

Kulturrådet har som sektorsansvarig myndighet återkommande deltagit i såväl nationella som internationella konferenser och seminarier. Kulturrådet har också stått som arrangör för seminarier riktade till olika målgrupper inom kultursektorn. Bland annat har Kulturrådet i samarbete med Nordiska Handikappolitiska rådet och Riksteatern arrangerat konferensen *Tillgänglig scenkonst*. Ett konkret resultat av konferensen är den s.k.

Hallundadeklarationen som antogs av konferensdeltagarna. Deklarationen vänder sig direkt till scenkonstområdet och handikappörelsen i de nordiska länderna. Deklarationen överlämnades till de nordiska kulturministrarna vid deras möte i maj 2008 (*bilaga 7*).

För att uppfylla målet har Kulturrådet dessutom i fördelningen av bidrag prioriterat de aktörer som i sina projekt tagit på sig ansvaret att sprida information och kunskap om de handikappolitiska målen eller som arbetar med olika former av metodutveckling. Exempel på projekt och initiativ redovisas i *bilaga 8*.

Därutöver har Kulturrådet som stöd för arrangörer inom kulturområdet tagit fram checklistor för tillgängliga konferenser och kulturarrangemang.

Bedömning av måluppfyllelse

Kulturrådets informationsinsatser har ofta fungerat som starten för kulturinstitutionernas strategiska arbete för ökad tillgänglighet. Vid en jämförelse av inriktningen för 2001 och 2007 års informationsinsatser för ökad tillgänglighet gör Kulturrådet bedömningen att kunskaps- och ambitionsnivån har ökat bland kulturlivets olika aktörer. Vidare drar Kulturrådet slutsatsen att Hallundadeklarationen bidrog till att fler scenkonstinstitutioner sökte och beviljades medel för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning under 2008.

Etappmål 3: Utbildningsinsatser

”Samtliga kulturinstitutioner inom Kulturrådets sektorsansvar ska erbjudas någon form av bemötandeutbildning fram till 2006”.

Kulturrådet har erbjudit regionala biblioteks- och museiinstitutioner en för dem särskilt anpassad bemötandeutbildning för all personal. Kulturrådet har också erbjudit en utbildning i lättläst kulturinformation särskilt riktad till informatörer inom biblioteks-, musei- och scenkonstområdet. Dessutom har utbildningar genomförts i handikapp- och tillgänglighetskunskap i såväl Kulturrådets regi som med andra arrangörer.

Bedömning av måluppfyllelse

Målet har över tid utvidgats till att gälla fler områden än bemötandeutbildningar. Kulturrådet gör bedömningen att musei-, biblioteks- och scenkonstområdet fått möjlighet till ökad kunskap om handikappfrågor, tillgängliggörande av information samt utveckling av publikrelaterat arbete utifrån tillgänglighetsperspektivet. Scenkonstområdet har inte i lika hög grad som museerna och biblioteken hunnit genomföra planerade insatser. Detta beror bland annat på att Kulturrådet har riktat sig till ett konstområde i taget med scenkonsten som sista område.

Etappmål 4: Verksamhetsplanering

”I Kulturrådets verksamhetsplan ska mätbara mål finnas för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning avseende information, lokaler och verksamhet samt utbildning integreras.”

Bedömning av måluppfyllelse

I Kulturrådets verksamhetsplan är målen för ökad tillgänglighet samlade i de olika avdelningarnas aktivitetsplaner och i olika delprojekt. Fokus har legat på Kulturrådets externa informationsarbete, fördelning av projektmedel och uppföljning av projektredovisningar avseende tillgänglighet, inom ramen för myndighetens uppdrag att arbeta med utveckling och förnyelse.

Etappmål 5: Samarbete med handikapporganisationerna

Etappmålet innebär bland annat att utveckla ett samarbete med handikapporganisationerna som syftar till att främja informations- och erfarenhetsutbyte.

Kulturrådet har inrättat ett handikappråd med syfte att få till stånd ett ökat informations- och erfarenhetsutbyte mellan handikapprörelsen och kultursektorn samt vara ett stöd för Kulturrådets arbete för ökad tillgänglighet till kulturlivet. Kulturrådet har samrått med handikapporganisationerna när det gäller utveckling av projektidéer, utbildningar och förslag till strategiska satsningar för ökad tillgänglighet till kultur för personer med funktionsnedsättning.

Bedömning av måluppfyllelse

Handikapporganisationer har i olika sammanhang varit värdefulla kunskapsförmedlare av vad som krävs för att ett kulturbesök ska bli bättre utifrån ett demokratiskt och användarvänligt perspektiv.

Bedömning av fortsatta behov och insatser

En viktig del i arbetet för att nå de handikappolitiska målen är att öka kunskapen om dessa frågor och föra en dialog med företrädare för kulturlivet och handikapprörelsen. En rad olika insatser har gjorts för att höja kompetensen hos kulturaktörerna och stärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar att ta del av kultur. Kulturrådet kan konstatera att det pågår ett omfattande och inspirerande arbete för att öka tillgängligheten till kulturen, men också att det går alltför långsamt och att ambitionsnivån måste öka.

Kulturrådets breddade sektorsansvar, som innebär att ansvaret omfattar den del av kultursektorn som är helt eller delvis offentligt finansierad, medför också att många av det civila samhällets kulturaktörer ingår. Lokalhållande organisationer, olika typer av arrangörer och amatörorganisationer är betydelsefulla för tillgängliggörandet av kultur, liksom studieförbunden/folkbildningen. Kulturrådet avser att på ett tydligare sätt rikta sig till dessa aktörer i syfte att stödja och informera om tillgänglighetsfrågor. När det gäller tillgängligheten till film- och medieområdet samt kulturmiljöområdet bör ett mer strategiskt samarbete utvecklas mellan Kulturrådet, Svenska filminstitutet och Riksantikvarieämbetet.

Som en del i sektorsansvaret arbetar Kulturrådet med att sprida information till kulturlivets olika aktörer. Det är ett arbete som varit framgångsrikt och därför bör intensifieras. Men det finns även stora uppföljnings- och utvärderingsbehov. En utmaning är att integrera handikapperspektivet i kulturlivets ordinarie verksamhet, att arbeta med ett utvidgat tillgänglighetsperspektiv enligt begreppet/synsättet *Design för alla* som innebär att det kan gynna fler än den ursprungliga målgruppen, dvs. personer med funktionsnedsättning, och att också fortsättningsvis medverka till att nyskapande projekt får möjligheter att utvecklas.

I de kontakter och dialoger som Kulturrådet har haft med kulturlivet har framkommit att det finns förväntningar på att Kulturrådet på ett bättre och ett mer effektivt sätt ska sprida kunskap och information till kulturlivets aktörer om hur man kan arbeta för ökad tillgänglighet. Det finns även behov av att samordna kontakter och resurser för bättre effektivitet och samverkan mellan olika projekt.

En av Kulturrådets slutsatser är att arbetet framöver måste fokusera på övergripande strategier för ökad tillgänglighet i dialogen med det civila samhället, kulturinstitutionernas huvudmän och det fria kulturlivet.

Kulturrådet avser att som stöd för sektorsansvaret omformulera etappmålen till tre övergripande inriktningsmål avseende

- samverkan och dialog,
- metod- och kunskapsutveckling och
- strategiska satsningar

Med utgångspunkt i det breddade sektorsansvaret och de övergripande inriktningsmålen kommer Kulturrådet under 2009 att utarbeta en strategi och handlingsplan för det fortsatta arbetet med att vara samlande, stödjande och pådrivande för att tillgängliggöra kulturlivet för personer med funktionsnedsättning.

Bilagor

1. *Funktionshindrades tillgång till kultur*. Rapport från Statens Kulturråd 1998:3.
2. Definition av sektorsansvar och etappmål (dnr KUR 2002/1023)
3. Hinder och möjligheter för ökad tillgänglighet (dnr KUR 2005/507)
4. För- och nackdelar med sektorsansvaret (dnr KUR 2006/6858)

5. Översyn användningen av bidragsmedlen (dnr KUR 2007/1725)
6. Uppföljning av enkät om tillgängligheten till kulturlivet
7. Hallundadeklarationen
8. Exempel på projekt och initiativ